

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
ISSN 2308-4863 (Online)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК:

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка**

HUMANITIES SCIENCE CURRENT ISSUES:

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

ВИПУСК 60. ТОМ 3
ISSUE 60. VOLUME 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 3 від 23.02.2023 р.)*

Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. – Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. – Вип. 60. Том 3. – 296 с.

Видання розраховане на тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогіки вищої школи, а також філології, мистецтвознавства, історії.

Редакційна колегія:

Пантюк М.П. – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Душний А.І.** – співредактор, кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ільницький В.І.** – співредактор, доктор історичних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дмитрів І.І.** – відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Андрєєв В.М.** – доктор історичних наук, професор (Київський університет імені Бориса Грінченка); **Батюк Т.В.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Баукова А.Ю.** – кандидат історичних наук, доцент (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Бермес І.Л.** – доктор мистецтвознавства, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гриценко Г.З.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галів М.Д.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галик В.М.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гжесяк Ян** – доктор габлітований, надзвичайний професор кафедри (Державна вища професійна школа); **Дутчак В.Г.** – доктор мистецтвознавства, доцент (Національна музична академія України імені Петра Чайковського); **Зимомря І.М.** – доктор філологічних наук, професор (Ужгородський національний університет); **Іванишин П.В.** – доктор філологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Корсак Р.В.** – доктор історичних наук, професор (Ужгородський національний університет); **Кравчик М.О.** – кандидат філософських наук, доцент (Міжнародний гуманітарний університет); **Маршалек-Кава Джоанна** – доктор наук, доцент (Університет Миколая Коперника в Торуні, Торунь, Польща); **Масненко В.В.** – доктор історичних наук, професор (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького); **Мафтин Н.В.** – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Мацьків П.В.** – доктор філологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Медвідь О.В.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Невмержицька О.В.** – доктор педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Оршанський Л.В.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пагула М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пантюк Т.І.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Петречко О.М.** – доктор історичних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Печарський А.Я.** – доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Попп Р.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Синкевич Н.Т.** – кандидат мистецтвознавства, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ситник О.М.** – доктор історичних наук, професор (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); **Сташевська І.О.** – доктор педагогічних наук, професор (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України; **Сташевський А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України; **Стецик Ю.О.** – доктор історичних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Стрєначікова Марія** – доктор наук (дос. CSc., PhD.), (Академія мистецтв у Банській Бистриці); **Тельвак В.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Устименко-Косоріч О.А.** – кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор (Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка); **Футала В.П.** – доктор історичних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Чик Д.Ч.** – доктор філологічних наук, доцент (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка); **Яворська Г.Х.** – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний гуманітарний університет); **Янишин Б.М.** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України); **Яремчук В.П.** – доктор історичних наук, професор (Національний університет «Острозька академія»).

Збірник індексується в міжнародній базі даних Index Copernicus International.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 – Хореографія, 025 – Музичне мистецтво, 026 – Сценічне мистецтво, 027 – Музеєзнавство, пам'яткознавство, 028 – Менеджмент соціокультурної діяльності).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 1290 від 30.11.2021 р. (додаток 3) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (032 – Історія та археологія).

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» Серія КВ № 19906-9706Р від 14.05.2013 р.

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання www.aphn-journal.in.ua

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Засновник і видавець – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, співзасновники Ільницький В.І., Душний А.І., Зимомря І.М.

Адреса редакції: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, обл. Львівська, 82100. тел.: (03244) 1-04-74, факс: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2023
© Пантюк М.П., Душний А.І., Зимомря І.М., 2023

Recommended for publication
by Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Academic Council
(protocol No 3 from 23.02.2023)

Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers / [editors-compilers M. Pantyuk, A. Dushnyi, V. Ilnytskyi, I. Zymomrya]. – Drohobych : Publishing House „Helvetica”, 2023. – Issue 60. Volume 3. – 296 p.

The journal is intended for all interested in high school pedagogy, philology, art, and history.

Editorial board:

M. Pantyuk – Editor-in-Chief, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical); **A. Dushnyi** – Co-Editor, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Ilnytskyi** – Co-Editor, Doctor of History, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **I. Dmytriv** – Corresponding Secretary, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Andriev** – Doctor of History, Professor (Kyiv Grinchenko University); **T. Batiuk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **A. Baukova** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Lviv National University); **I. Bermes** – Doctor of Arts, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **H. Hrytsenko** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Ivan Franko State Pedagogical University); **M. Haliv** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Halyk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **J. Gzhesiak** – Dr. Gab., Associate Professor (Konin Higher Secondary School of Education); **V. Dutchak** – Doctor of Arts, Professor (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **V. Zaiets** – Candidate of Art Studies, Associate Professor (National Music Academy of Ukraine named after Peter Tchaikovsky); **I. Zymomria** – Doctor of Philology, Professor (Uzhgorod National University); **P. Ivanyshyn** – Doctor of Philology, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **R. Korsak** – Doctor of Historical Sciences, Professor (Uzhhorod National University); **M. Kravchyk** – Ph.D. in Philosophy, Associate Professor (International Humanitarian University); **Marszalek-Kawa Joanna** – Doctor of Science, Associate Professor (Nicolaus Copernicus University in Torun, Torun, Poland); **V. Masnenko** – Doctor of History, Professor (Bogdan Khmelnytsky Cherkasy National University); **N. Maftyn** – Doctor of Philology, Professor (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **P. Matskiv** – Doctor of Philology, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Medvid** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Nevmerzhytska** – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor (General Pedagogy and Preschool Education of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **L. Orshanskyi** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ivan Franko State Drohobych Pedagogical University); **M. Pahuta** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko State Pedagogical University); **T. Pantiuk** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Petrechko** – Doctor of History, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **A. Pecharskyi** – Doctor of Philological Sciences, Professor (Lviv National University); **R. Popp** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **N. Synkevych** – Candidate of Arts, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Sytnyk** – Doctor of Historical Sciences, Professor (Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University); **I. Stashevsk** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Academic Affairs of Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine; **A. Stashevskyi** – Doctor of Arts, Professor (Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine; **Y. Stetsyk** – Doctor of Historical Sciences, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **M. Strenachikova** – Doctor of Science (Doc. CSc., PhD.), (Academy of Arts in Banska Bystrica); **V. Telvak** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Futala** – Doctor of History, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Ustymenko-Kosorich** – Candidate of Art History, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko); **D. Chyk** – Doctor of Philology, Associate Professor (Taras Shevchenko Kremenets Regional Humanities and Pedagogical Academy); **H. Yavorska** – Doctor of Education, Professor (International Humanitarian University); **B. Yanyshyn** – Candidate of Historical Sciences, Senior Research Associate (Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine); **V. Yaremchuk** – Doctor of History, Professor (Ostroh Academy National University).

The collection is included in such international databases as **Index Copernicus International**.

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 28.12.2019 No 6143 (annex 4), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on pedagogical sciences (011 – Educational, pedagogical sciences, 012 – Pre-school education, 013 – Primary education, 014 – Secondary education (subject specialization), 015 – Professional education (in the field of specializations), 016 – Special education).

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 17.03.2020 № 409 (annex 1), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on philological sciences (035 – Philology) and culture and arts (022 – Design, 023 – Fine arts, decorative arts, restoration, 024 – Choreography, 025 – Musical arts, 026 – Performing art, 027 – Museum and monument studies, 028 – Management of socio-cultural activities).

Based on the Order of Ministry of Education and Science of Ukraine No 1290 dated 30.11.2021 (annex 3), the journal is included in the List of professional editions of Ukraine (category “B”) in the area of of Historical Sciences (032 - History and Archeology).

Print media registration certificate «Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers» series KV № 19906-9706P dd. 14.05.2013.

All electronic versions of articles in the collection are available on the official website edition
www.aphn-journal.in.ua

Editorial board do not necessarily reflect the position expressed by the authors of articles,
and is not responsible for the accuracy of these data and references.

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

Founder and Publisher – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
co-founders V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomrya.

Editorial address: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivana Franka str., 24, Drohobych, Lviv region,
82100. tel.: (03244) 1-04-74, fax: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Drohobych State Ivan Franko
Pedagogical University, 2023
© M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya, 2023

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-31>

Ольга ОСАУЛЬЧИК,

orcid.org/0000-0003-4933-0652

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

Вінницького торговельно-економічного інституту

Державного торговельно-економічного університету

(Вінниця, Україна) o.osaulchyk@vtei.edu.ua

РОЗВИТОК ДИСКУРСИВНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОГО ОНЛАЙН СПІЛКУВАННЯ

Стаття присвячена пошуку шляхів ефективного розвитку дискурсивного мовлення студентів під час онлайн спілкування. Професійна спрямованість дискурсивного мовлення визначає його актуальність в контексті фахової міжкультурної комунікації. Визначено основні чинники ефективної реалізації дискурсу в ході онлайн спілкування: володіння лінгвістичною базою професійного змісту, набір відповідних соціокультурних знань, розуміння екстралінгвістичного контексту комунікації, увага як до вербальних, так і до невербальних засобів комунікації. Аналіз наукових праць, присвячених розвитку дискурсивного мовлення студентів: підготовчий, тренувальний, творчий. В ході дослідження було виявлено взаємозумовленість змісту навчального процесу до певного типу дискурсу. Було констатовано наявність незліченої кількості різних видів і підвидів дискурсу у зв'язку з постійним розвитком суспільства. Останнє зумовлює явище сталої трансформації і модифікації існуючих типів дискурсу, сприяє появі нових видів та зникненню вже існуючих, об'єднує або ж розділяє дискурси на підвиди. Враховуючи той факт, що на сьогодні не існує єдиної затвердженої класифікації типів дискурсу, ми орієнтувалися на фахову спрямованість вищої школи й дотримувалися класифікації в залежності від об'єкту впливу. Відтак, основним типом дискурсу для навчання студентів став «інституційний дискурс», який має різні напрями в залежності від спеціалізації: адміністративний, офісний, банківський, педагогічний, медичний, армійський, церковний та ін. Відповідно до попередньо виділених етапів розвитку дискурсивного мовлення було охарактеризовано комплекс спеціально підібраних вправ, орієнтованих на студентів економічних спеціальностей. Комплекс вправ розподілений на три блоки й включає підготовчо-, тренувально- і творчо-дискурсивні вправи. В площині онлайн спілкування було взято орієнтир на підготовку до професійної інтернет-комунікації, що включає відео-конференції, листування через електронну пошту, робочі доповіді або презентації, телефонні розмови в популярних додатках Viber, WhatsApp, Telegram, дошки оголошень тощо.

Ключові слова: дискурсивне мовлення, онлайн спілкування, міжкультурна комунікація, інституційний тип дискурсу, комплекс вправ, етапи становлення.

Olga OSAULCHYK,

orcid.org/0000-0003-4933-0652

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics

(Vinnitsia, Ukraine) o.osaulchyk@vtei.edu.ua

DEVELOPMENT OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE DISCOURSE COMPETENCE IN THE PROCESS OF ONLINE COMMUNICATION

The article is devoted to finding ways for effective development of students' foreign language discourse competence in online communication. The professional orientation of discourse competence predetermines its relevance for future professional intercultural communication. We also defined the main factors for effective implementation of foreign language discourse during online communication (the professional linguistic base, relevant sociocultural knowledge, understanding the extralinguistic context of communication, attention to both verbal and non-verbal means of communication). The analysis of scientific research connected with the development of discourse communication made it possible to identify three main stages of the formation of students' foreign language discourse competence: preparatory, training, and creative. In the course of our research, the interdependence between the content of the educational process and a certain type of discourse was revealed. We stated that there are countless different types and subtypes of discourse because of the constant society development. The latter causes the phenomenon of regular transformation and modification of existing discourse types, promotes the emergence of new types and the disappearance of existing ones, unites or divides discourses

into subtypes. Taking into consideration the fact that today there is no single classification of discourse types, we focused our attention on the professional direction of higher education. Thus we followed one of the suggested classifications of discourse types with the division according to the object of influence. Therefore, the predominant type of discourse for students has become 'institutional discourse', that has different variants depending on specialization: administrative-, office-, banking-, pedagogical, medical, army-, church-discourse etc. In accordance with the previously defined stages of the development of discourse competence, a set of specially selected exercises aimed at students of economic specialties was grouped and characterized. The set of exercises is divided into three blocks and includes preparatory, training and creative-discourse exercises. In online communication we focused on professional Internet communication, including video conferences, correspondence via e-mail, work reports or presentations, work on using audio and video resources for professional purposes, phone conversations in the popular apps like Viber, WhatsApp, Telegram, bulletin boards, etc.

Key words: foreign language discourse competence, online interaction, intercultural communication, institutional type of discourse, set of exercises, stages of discourse competence formation.

Постановка проблеми. В умовах сучасності пріоритетом у викладанні іноземних мов залишається комунікативний підхід, проте у дещо оновленому форматі. Враховуючи як реалії сьогодення в Україні, так і загальні світові тенденції фокус реалізації комунікативного аспекту змістився у площину онлайн-спілкування. З іншої сторони глобальні процеси та посилена міграція населення в умовах військового стану все більше активізують необхідність вивчення іноземної мови з професійною метою. Наслідком останнього є популяризація у вищих навчальних закладах відповідних предметів «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Ділова іноземна мова», «Професійна комунікація іноземною мовою» тощо. В означених умовах актуальним і перспективним вважаємо розвиток дискурсивної іншомовної компетенції студентів, орієнтованої на професійне спілкування в онлайн-середовищі. На думку Т. Литнєвої дискурсивна компетенція виступає професійно значущим компонентом підготовки майбутніх фахівців, за допомогою якого засвоюються способи мовленнєвої діяльності, задається інтерактивний аспект майбутньої професійної діяльності, формується готовність фахівця до міжкультурного діалогу (Литнєва, 2019). У свою чергу, саме готовність до міжкультурної комунікації та дискурсу є визначальною характеристикою «відповідального громадянина» як представника власної країни (Осаульчик, 2015: 51), що вкрай необхідно в сучасних умовах воєнного стану.

Дискурсивне мовлення, зокрема іншомовне мовлення в умовах онлайн середовища, є малодослідженою галуззю мовознавства. Визначений аспект потребує як теоретичного підґрунтя, так і практичної складової. Останнє, на нашу думку, має бути реалізованим у відповідному комплексі вправ від найпростіших до ускладнених, що орієнтовані на поступове і свідоме формування дискурсивної іншомовної компетенції студентів.

Аналіз досліджень. Кількість наукових досліджень, присвячених розвитку дискурсивного мов-

лення поступово зростає. Більшість науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних, розглядають розвиток дискурсивного мовлення в контексті формування загальної комунікативної компетенції: С. Бондар, Т. Груша, І. Знаменська, В. Костенко, Т. Литнєва, А. Сікалюк, І. Сологор, JP. Gee, J. Koay, P. Lorenz-Spreen, TM Milani, JE Richardson та інші.

Мета статті – визначити чинники ефективного формування дискурсивного іншомовного мовлення студентів в площині онлайн комунікації.

Виклад основного матеріалу. Основою дискурсивного мовлення постає сформована навичка володіння основами дискурсу. На сьогодні дискурс посідає центральне місце в системі навчання міжкультурної комунікації.

Ще у 60–70-х рр. ХХ ст. під терміном «дискурс» розуміли зв'язну послідовність речень або мовленнєвих актів, що співвідносно з поняттям «текст», проте у сучасній педагогічній практиці дискурс визначається як «складне комунікативне явище, яке окрім тексту включає в себе екстралінгвістичні фактори (знання про світ, думки, установки, цілі адресата), необхідні для розуміння тексту» (Литнєва, 2019).

Текст як джерело інформаційного змісту, у свою чергу, є засобом реалізації головної мети дискурсивного мовлення, тобто досягнення комунікативного завдання у конкретній ситуації спілкування. На відміну від тексту, іншомовне дискурсивне мовлення орієнтоване на представника іншої культури та може бути вираженим не лише вербальними, а також невербальними засобами мови. З іншої позиції готовий текстовий відрізок є основою складовою дискурсивного мовлення, в ході якого покроково досягаються цілі мовленнєвого акту. Аналіз наукових праць, присвячених оволодінню дискурсивної компетенції, дає змогу виділити три основні етапи формування дискурсивного іншомовного мовлення студентів:

1) Підготовчий – ознайомлення з різновидами дискурсу і жанрами професійної сфери спілку-

вання (анотація, реферат, тези, повідомлення, біографія, офіційний лист, приватний лист, наукова доповідь, інтерв'ю тощо). Цей етап спрямований на системне і комплексне вивчення теоретичного матеріалу, ознайомлення з окремими видами дискурсу та супутніми новими поняттями, формування базових умінь створювати і сприймати текстовий контент екстралінгвістичному контексті. При чому, знання про певний конкретний вид дискурсу має базуватися на аудіовізуальному уявленні, за допомогою якого презентується автентична комунікативна ситуація, комуніканти-представники іншої культури, їх мовна та немовна поведінка.

2) Тренувальний – перенесення попередньо набутих теоретичних знань в практичну площину, апробація компонентів дискурсивної компетентності, виконання вправ на оволодіння мовними засобами і структурою окремих різновидів дискурсу. Комплекс вправ має бути орієнтованим на побудову логіко-сислової структури тексту, розуміння і слідування меті комунікативного акту; засвоєння відповідного набору лексико-граматичних засобів, а також невербальних засобів комунікації, характерних для культури середовища реципієнта. Це етап попереднього тренування на відтворення різних дискурсів одного типу та дискурсів різних видів.

3) Творчий – навчання орієнтуватися в різних, можливо, навіть непередбачуваних умовах комунікації, формування вміння співвідносити поставлену мету із ситуацією спілкування, вибирати відповідний формат дискурсу і здійснювати його реалізацію в умовах, що імітують реальне спілкування. Це етап вільного спілкування та творчості з можливістю використання вивчених типів дискурсів на основі проблемної ситуації іншомовного культурного середовища.

На сьогодні немає єдиної затвердженої класифікації дискурсів, першопричною чому є постійний розвиток суспільства, що спонукає з одного боку до появи все нових різновидів дискурсу, а з іншого нівелює застарілі види. Окрім того, як вказує Джеймс Пол Джі, один вид дискурсу може поділитися на декілька різновидів; з часом два чи декілька типів дискурсу можуть об'єднатися; у процесі еволюції назва дискурсу може залишитися незмінною, проте мати інше змістове наповнення; наявні дискурси не існують відокремлено, а перебувають у певній взаємодії; у процесі спільної діяльності види дискурсу можуть тимчасово модифікуватися; кількість наявних дискурсів незліченна; не можна чітко визначити межі дискурсу, тому що кожен вид не існує відокрем-

лено, а перебуває в певній взаємодії з іншими; оскільки межі дискурсу не є сталими, то відповідно трансформується їхнє змістове наповнення (JP Gee, 2014: 21–22). Разом з тим, дискурс можна поділити на два види за формою репрезентації: письмовий та усний. За кількістю учасників дискурс усної форми поділяють на: комунікацію внутрішню (1 особа), міжлюдську (2 особи), малих груп (3–5 осіб), публічну (20–30 і більше), організаційну (100 і більше), масову (1000 і більше). Ураховуючи паравербальні засоби комунікації, А. Загнітко виділяє також одно- та двобічно вербалізований дискурс (Загнітко, 2008: 24).

Проте, найповнішою, на наш погляд, є класифікація дискурсів залежно від об'єкту впливу за О. Лисенко: 1) дискурс повсякденного спілкування (побутова комунікація, дружні розмови, плітки, побутові конфлікти та ін.); 2) інституційні дискурси (адміністративний, офісний, банківський, педагогічний, медичний, армійський, церковний та ін.); 3) публічний дискурс (дискурс громадянської ініціативи та виступів, дипломатичний, PR-дискурс; 4) політичний дискурс (дискурс політичних ідеологій, акцій, інститутів); 5) медіа-дискурси (ТВ-дискурс, дискурс кіно, реклами та ін.); 6) арт-дискурси (літературний, музичний, образотворчого мистецтва, модельний та ін.); 7) дискурс ділової комунікації (дискурс ділових перемовин, бізнес-комунікації); 8) маркетингові дискурси (дискурс реклами, продажу, споживчий, сервісний та ін.); 9) академічний дискурс (дискурс наукових спільнот, наукових та гуманітарних дисциплін); 10) культурно-світоглядний дискурс (дискурс культурних епох, філософських та релігійних течій (Лисенко, 2018: 130–132).

В процесі навчання дискурсивному мовленню у вищих навчальних закладах перевага надається дискурсу побутового спілкування та інституційному дискурсу в залежності від професійної спрямованості та обраного фаху. Ми вирішили обрати для розгляду останній, орієнтуючись на студентів економічних вищих навчальних закладів. В результаті було створено загальну систему вправ на розвиток іншомовного дискурсивного мовлення та ефективно апробовано під час практичних занять з фахового предмету «Професійна комунікація іноземною мовою» зі студентами різних спеціальностей в процесі онлайн навчання. Комплекс вправ було розроблено з урахуванням вищезазначених трьох основних етапів формування дискурсивного іншомовного мовлення студентів (підготовчий, тренувальний, творчий). Відповідно до цих етапів в нашому комплексі з'явилися три покрокові блоки вправ: 1) підго-

товчо-дискурсивні; 2) тренувально-дискурсивні; 3) творчо-дискурсивні вправи.

В площині онлайн спілкування ми орієнтувалися на підготовку до можливої професійної інтернет-комунікації (відео-конференції; листування через електронну пошту; робочі доповіді або презентації, робота по використанню аудіо- та відеоресурсів з професійною метою, телефонні розмови в популярних додатках Viber, WhatsApp, Telegram; дошки оголошень тощо).

Перший блок вправ спрямований на формування лінгвістичних навичок, основоположних для дискурсивного мовлення: знання термінології відповідно до типу дискурсу, вміння виокремлювати у будь-якій комунікативній ситуації її складові – мовленнєві події та мовленнєві акти – та асоціювати його з певним лінгвістичним навантаженням, володіння соціально-культурними знаннями про учасників дискурсу. В економічній сфері учасниками комунікативних ситуацій можуть бути як фахівці-економісти, так і представники бізнесу, представники академічних кіл, які займаються викладанням економічних дисциплін, представники засобів масової інформації, які займаються висвітленням питань економіки тощо. За твердженням І. Міщинської саме соціальні і культурні знання допомагають комунікантам відповідно застосовувати й інтерпретувати лінгвістичні форми (Міщинська, 2019: 79). Так, комунікативні професійні ситуації у сфері економіки та менеджменту є певною мірою прогнозованими, в контексті яких прослідковується певна термінологія, використання сталих виразів, особливий спосіб спілкування.

Таким чином, вправи підготовчого етапу націлені на формування пасивного фахового словника, лексичне наповнення якого має активізуватися і бути реалізованим на подальших етапах підготовки до дискурсивного мовлення. Вправи і завдання на цьому етапі підібрані так, щоб забезпечувати також соціокультурними знаннями і відомостями. В означеному контексті науковці наголошують, що використовуючи з дидактичними цілями англійські тексти професійно релевантних жанрів, таких як наукова стаття, стаття з довідника, діловий лист, фрагменти навчальних текстів, слід звернути увагу на низку конвенцій, притаманних британській професійній спільноті, наприклад, на суворі обмеження щодо вживання наказового способу, категоричності висловлювання, повного категоричного заперечення, уникання вживання слів з негативним значенням, заперечних часток, заперечних конструкцій тощо.

Приклади вправ підготовчого етапу демонструємо нижче:

Вправа 1. Which of the following sentences is formal and which is informal? What difference between them can you notice? 1) *They will be attending the meeting tomorrow (formal).* 2) *They'll attend the meeting tomorrow (informal).*

Вправа 2. Name conjunctions or adverbial phrases you know to connect ideas in the text (like *in other words, however, for this reason* etc.).

Вправа 3. Find the best linking words out of the choices given:

1) The new supermarket is so much cheaper than the one in John Street.

.... they do free home deliveries too (however, on the whole, furthermore).

2) ... television can be educational, I think it's better to read a book (on the other hand, even though, however).

3) So you can see there are both advantages and disadvantages of the new system for organising the timetable. ..., I would say it would be better to stick with the current system (on the whole, and, lastly).

Вправа 4. How do you understand the following phrases? Translate them into your native language:

1) *the staff members are not buying what the manager had to say;* 2) *the manager delivered a good message;* 3) *a well-oiled machine,* 4) *a smoothly running operation,* 5) *a spoke in the wheel,* 6) *a management toolbox.*

Одним із ефективних важелів дискурсивного мовлення є наявність логічності і послідовності викладу думки, що реалізується за допомогою відповідних слів-зв'язок: сполучників, сполучникових та прислівникових зворотів. В означеному контексті, на думку Джеремі Коая ефективним тренінгом можуть стати приклади з відсутністю зв'язних елементів тексту із подальшим завданням їх пошуку (J. Coay, 2021).

В нашому розумінні тренувально-дискурсивні вправи покликані імітувати невеликі за обсягом комунікативні ситуації, де чітко окреслена мета і завдання комунікантів. Лінгвістичний та соціально-культурний потенціал з попереднього етапу має бути максимально активізованим і задіяним. Приклади вправ цього етапу:

Вправа 1. Finish the sentences:

- I am contacting you for the following reason...
- I recently heard about ... and would like to know...
- Having seen your advertisement in..., I would like to...
- I would be interested in receiving...
- I received your address from ... and would like to...

Вправа 2. Write an e-mail to your boss and explain the reason for your being absent at the next meeting. Use the following phrases:

Dear Mr. Brown; I am writing to inform you that; I would like to request you; I can confirm my words; I would be grateful if you could; In addition to my explanations I would like to promise.

Вправа 3. What answer would you give to the following:

1) We are here to complain about your work.

2) I am afraid it would not be possible to change the time of the meeting.

3) Would you like us help you and explain how to sell goods over the Internet?

4) I will be pleased to learn that your salary is higher this month.

5) Could you send me the catalogue of the goods you produce?

Останній блок вправ, творчо-дискурсивні вправи, покликані узагальнити попередньо набуті знання з підготовчого і тренувального етапів та реалізувати їх у вільному як спонтанному, так і «попередньо продуманому» мовленні. Творчі вправи мають здебільшого дослідницький характер і передбачають роботу студентів з різними комунікативними ситуаціями, які вимагають саме дискурсивного мовлення.

Вправа 1. Imagine you are having a job interview, answer the following questions: 1) *Can you tell us a little about yourself?* 2) *What are your greatest strengths?* 3) *What are your biggest weaknesses?* 4) *What is your greatest professional achievement?* 5) *Why should we hire you?* 6) *What motivates you to do a good job?*

Вправа 2. Role-play the following situations:

1) *You are meeting the client for the first time.*

2) *You are asking your boss for a raise.*

3) *You don't want to be fired. Find proper words not to lose your position.*

4) *You must present your company's product to a potential customer so that he/she would buy it.*

Вправа 3. Give pros and cons to the following statements:

1) *Workers are more productive if they have 6-hour working day instead of 8-hour.*

2) *Regular exercise at work help people deal with stress much better.*

3) *I'm more productive when I'm working from home than in the office.*

Вправа 4. Create a business plan of your own and speak on it. Use the following questions as hints: *What is the name of your brand? What will you need*

to get started? How will your business make money? Who will be your customers? How will you reach your customers? How will you stand out from your competitors? What are the strengths and weaknesses of your business? What kind of atmosphere would you like to have in your office? What results will show your success?

Таким чином, останній етап є максимально творчим, тому переважно в завданнях необхідно запропонувати придумати, розв'язати проблемні, креативні ситуації лінгвістичного змісту. До цього типу вправ студентам пропонуються такі завдання: 1) скласти висловлювання за ігровою, уявною ситуацією, опорними планом; 2) відстояти і донести власну думку, судження, позицію; 3) скласти роздум за поданою тезою тощо.

Висновки. В контексті зазначеного вище можемо стверджувати, що формування дискурсивного мовлення студентів потребує поетапного підходу й має базуватися на шкільних знаннях (лінгвістична база та граматична основа) з іноземної мови. Покроковість підходу з поступовим опрацюванням комплексу дискурсивних вправ підготовчого, тренувального та творчого рівнів орієнтовані на формат онлайн-навчання, проте можуть бути використані і в умовах аудиторного навчання. Чинниками успішного оволодіння навичками дискурсивного мовлення виступають: формування пасивного фахового словника відповідно до обраного типу дискурсу з паралельним оволодінням супровідними соціокультурними знаннями на підготовчому етапі; реалізація лінгвістичних і соціокультурних знань на тренувальному етапі у невеликих за обсягом комунікативних ситуаціях, при чому основним завданням є формування навички активізувати лексичний запас у фразовій та понадфразовій єдностях з залученням лінгвістичних опор; розширення комунікативних ситуацій і творчих завдань на останньому етапі, що вимагає спонтанного і вільного мовлення у самопрезентації, діловому листуванні або телефонних розмовах, вміння переконувати і доводити власну позицію, креативного вирішення проблеми тощо. Онлайн площина уможливорює повсякчасне залучення до навчального процесу гейміфікації, аудіо-та відеоресурсів, спілкування в реальному часі з носіями мови, тож запропонований комплекс вправ може бути активно розширеним і вдосконаленим, саме в цьому вбачаємо перспективи подальших розвідок окресленого дослідницького напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загнітко А. Основи дискурсології. Науково навчальне видання. Донецьк: ДонНУ, 2008. 195 с
2. Лисенко О. До питання класифікації дискурсу в сучасному мовознавстві. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів та природокористування України. Серія: Філологічні науки*. 2018. Вип. 281. С. 126–134.
3. Литньова Т. До питання формування іншомовної дискурсивної компетенції студентів. *Проблеми і перспективи актуалізації іншомовної комунікативної підготовки фахівців у XXI столітті : збірник матеріалів VI Всеукраїнського науково-практичного вебінару з міжнародною участю (27 листопада 2019 р.)*. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/30354/> (дата звернення: 27.01.2023).
4. Міщинська І. Мовленнєві ситуації англomовного ділового дискурсу. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. Випуск 17, 2019. С. 76–88.
5. Осаульчик О. Виховання «відповідального громадянина» в процесі оволодіння іншомовною мовленнєвою компетенцією. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. Том 1(14), 2015. С. 51–55.
6. Сологор І., Костенко В., Знаменська І. Дискурсивна основа навчання іноземних мов та її роль у формуванні комунікативної компетенції. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Випуск 14. Харків, 2009. С. 117–123.
7. Gee, J. P. (2014) *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. London: Routledge. 248 p.
8. Coay, J. (2021) What is Discourse Competence? URL: <https://www.edumaxi.com/blog/what-is-discourse-competence> (дата звернення: 20.02.2023).

REFERENCES

1. Zahnitko A. *Osnovy dyskursolohii*. Naukovo navchalne vydannia. [Basics of discourse science]. Scientific educational publication Donetsk: DonNU, 2008, 195 p. [in Ukrainian].
2. Lysenko O. Do pytannia klasyfikatsii dyskursu v suchasnomu movoznavstvi. [To the issue of discourse classification in modern linguistics]. *Scientific Bulletin of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. Series: Philological sciences*, 2018, Nr. 281, pp. 126–134 [in Ukrainian].
3. Lytnova T. Do pytannia formuvannia inshomovnoi dyskursyvnoi kompetentsii studentiv. [To the issue of formation of students' foreign language discourse competence]. *Problems and prospects of updating foreign language communicative training of specialists in the 21st century: collection of materials of the 6th All-Ukrainian scientific and practical webinar with international participation (November 27, 2019)*. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/30354/> [in Ukrainian].
4. Mishchynska I. Movlennievi sytuatsii anhlo movnoho dilovoho dyskursu. [Speech situations of English business discourse]. *Modern research on foreign philology*. Nr 17, 2019, pp. 76–88 [in Ukrainian].
5. Osaulchuk O. Vykhovannia "vidpovidalnoho hromadianyna" v protsesi ovobodinnia inshomovnoiu movlennievoiu kompetentsiieiu. [Education of a responsible citizen in the process of mastering foreign language speech competence]. *Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series: Pedagogy*. Nr 1(14), 2015, pp. 51–55 [in Ukrainian].
6. Solohor I., Kostenko V., Znamenska I. Dyskursyvna osnova navchannia inozemnykh mov ta yii rol u formuvanni komunikativnoi kompetentsii. [The discourse basis of foreign language learning and its role in the formation of communicative competence]. *Language teaching in higher education institutions at the modern stage. Interdisciplinary connections*. Nr 14, Kharkiv, 2009, pp. 117–123 [in Ukrainian].
7. Gee, J. P. (2014) *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. London: Routledge. 248 p.
8. Coay, J. (2021) What is Discourse Competence? URL: <https://www.edumaxi.com/blog/what-is-discourse-competence>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК:**

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка**

**HUMANITIES SCIENCE
CURRENT ISSUES:**

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

**ВИПУСК 60. ТОМ 3
ISSUE 60. VOLUME 3**

Редактори-упорядники

Микола Пантюк

Андрій Душний

Василь Ільницький

Іван Зиморя

Здано до набору 03.02.2023 р. Підписано до друку 24.02.2023 р.

Гарнітура Times New Roman. Формат 64×84/8.

Друк офсетний. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 34,41. Зам. № 0323/191. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.